

UMUMIY O'RTA TA'LIM TIZIMIDA YANGI AVLOD DARSLIKLARINI YARATISH JARAYONLARINI BOSHQARISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.

Eshmaxmatova Mohigul
Oriental universiteti magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim tizimida yangi avlod darsliklarini yaratish jarayonlarini boshqarish mexanizmini takomillashtirish, ta'lim vositalari, shuningdek, ta'limning uskunaviy didaktik asoslari bilan tanishtirish yoritib borilgan va ta'lim tizimida yangi avlod darsliklarining qo'llanilishi haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: : ta'lim, metodika, ta'lim vositalari, didaktika, mashg'ulot, mutafakkirlar, faoliyat, iroda sohasi, zamonaviy usullar, interfaol usul.

KIRISH

Boshlang'ich sinf ona tili va o'qish bo'limi umumiy o'rta ta'lim muassasalari uchun zarur bo'lgan o'quv-metodik adabiyotlari yangi avlodining yaratilishi va nashr **etilishini tashkil etadi**, ularni pedagogik amaliyotga joriy etish ishlarini muvofiqlashtiradi va nazorat qiladi.

O'zbekiston Respublikasining "Umumiy o'rta ta'lim muassasalari uchun darsliklar va o'quv adabiyotlarining yangi avlodini yaratish bo'yicha" Konsepsiyasi, yuqori tashkilotlarning qarorlari va buyruqlarida belgilangan vazifalarning bajarilishini ta'minlaydi. O'zbekiston Respublikasidagi Xalq ta'limi tizimining barcha turdagi ta'lim muassasalarida ta'lim tili, sinflar va o'quv fanlari kesimida o'quvchilarning darslik va o'quv qo'llanmalarga bo'lgan ehtiyojlarini o'rganadi, ularga buyurtma **berishni tashkil etadi**, buyurtma asosida nashr rejasini tuzadi va tasdiqqa kiritadi.

Umumiy o'rta ta'lim muassasalari kutubxonalarini, o'quvchilarini darslik va o'quv qo'llanmalar bilan ta'minlashning **samarali usullarini aniqlaydi**, tajriba-sinovdan o'tkazadi va joriy etadi. Yangi yaratilgan darsliklarning taqdimotini o'tkazadi, ommaviy axborot vositalari orqali targ'ibot ishlarini olib boradi. Umumiy o'rta ta'lim muassasalarining bitiruvchilari uchun shahodatnoma va guvohnomalarni tayyorlash, nashr etish, taqsimlash va ta'minlash ishlarini tashkil etadi va nazoratga oladi.

Darslarni kuzatish **va tahlil qilish metodlari**

- Dars kuzatish va tahlil qilish orqali o'quvchilarning umumiy tayyorgarligi, bilim olishdagi faoliyati, o'quv faniga bo'lgan **qiziqishi**, diqqat bilan ishlashi, matn, xarita, jadval, asboblardan mustaqil ishlay bilishi, o'qituvchiga bo'lgan munosabati aniqlanadi. Shu bilan birga o'qituvchining faoliyati ham tahlil qilinadi. **Chunonchi**, o'qituvchining o'quv dasturi materiallarini bilish darajasi,

yangi mavzuni tushuntirish jarayonida asosiy fikrni ajratib olishi, [ilmiylik va soddalik](#), ko'rgazmalilik tamoyillariga rioya qilishi, dars maqsadini to'g'ri qo'yishi, dars jarayonini to'g'ri rejalashtirishi, darsda [hamkorlikka erisha olishi](#), bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishni nazorat etishi, o'quvchilar bilan yakka va jamoada ishlashni tashkil eta bilishi, dars mobaynida vaqtdan unumli foydalanishi va pedagogik muomala madaniyatini egallaganlik darajasi kabi jihatlar inobatga olinadi.

O'qituvchilar aksariyat hollarda dars jarayonida quyidagi xato va kamchiliklarga yo'l qo'yadilar.

- dars maqsadi bilan o'quvchilarni tanishtirmaslik;
- interfaol metodlardan [samarasiz foydalanish](#);
- dars jarayonida barcha o'quvchilarning ishtirokini ta'minlay olmaslik;
- o'quvchilar bilan yakka va jamoa tartibda ishlashga erisha olmaslik;
- o'quvchilarning mustaqil ishlashini ta'minlamaslik.
- o'quvchilar bajargan [ishlarini vaqtida baholamaslik](#);
- o'qituvchi nutqining ravon ta'sirchan emasligi;
- mavzuni amaliyot bilan bog'lab tushuntirmaslik;
- mavzuni ilmiy va amaliy nuqtai nazardan tushuntirishga e'tibor [bermaslik](#);
- sinf doskasi, darslik, o'quvchi daftari, qo'shimcha adabiyotlardan foydalanishning tizimli yo'lga qo'yilmaganligi;

Dars quyidagi maqsadda kuzatiladi va tahlil qilinadi:

- . Ta'lim va tarbiya jarayoni sifatini aniqlash;
- . O'qituvchining pedagogik mahoratini oshirishga yordam berish; ilg'or ish usullari va metodlarini o'rganish [va ommalashtirish](#);
- o'qituvchilarning o'zaro tajriba almashishi;
- o'quvchilarning bilimi va tarbiyalanganlik darajasini aniqlash;
- ilmiy-tadqiqot [ishlarini amalga oshirish](#);
- o'quvchilarning bilish faoliyatini o'rganish;
- dars jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xato va kamchiliklarning oldini olish, o'qituvchiga amaliy va metodik yordam ko'rsatish;
- ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilar psixologik xususiyatlarini o'ziga xosligini e'tiborga olish;
- darsda o'quvchilarni faollashtirish va mavzuni o'zlashtirishlarini e'tiborga olinganligi.

Umumiy o'rta ta'lim tizimida yangi avlod darsliklarini yaratish jarayonlarini boshqarish mexanizmini takomillashtirish uchun quyidagi tadbirlarni tavsiya qilaman: Kontent tayyorlash: Darsliklar yaratish jarayonida eng muhim qadam, yangi, zamonaviy kontentni tayyorlashdir. Bu, ta'lim maqsadlari, standartlari va o'quvchilar uchun ma'lumotlarni amaliy va qiziqarli ko'rinishda taqdim etishni talab qiladi.

Tayyorlangan kontent o'qituvchilar va o'quvchilar uchun to'g'ri darajada foydalanish mumkin bo'lishi kerak.

Pedagogik texnologiyalarni qo'llash: Darsliklar tayyorlashda, pedagogik texnologiyalardan foydalanish juda muhimdir. Bu texnologiyalar, interaktiv darsliklar, o'zlashtirilgan ta'lim dasturlari, va onlayn platformalardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Bu, o'quvchilarni qiziqtirish va o'rganish jarayonini yanada tortib bera oladi.

Guruh ishi: Yangi avlod darsliklarini yaratishda o'qituvchilar, ta'lim ekspertlari va ilmiy xodimlar bilan guruh ishi olib borish juda muhimdir. Bu, turli sohalar bo'yicha ko'p tomondan fikr almashish va har bir fikrni o'qitishni va o'rganishni ta'minlaydi.

O'qituvchilarning ta'limi va qo'llanilishi: Yangi darsliklar tayyorlash jarayonida o'qituvchilarning o'zlarini yangilash va rivojlantirish uchun ham tayyorlanishi kerak. Ular, yangi kontent va texnologiyalardan foydalanishga oid kurslar va treninglar o'tishlari lozim.

Tahrir va tekshirish: Yangi darsliklar tayyorlandiqdan keyin, ularni tekshirish va tahrir qilish muhimdir. Bu, mavzuning to'g'riligi, o'qitish uslubi va talqin vositalarining effektivligini baholashga yordam beradi.

O'quv jarayonida monitoring: Darsliklar o'quvchilar tomonidan qabul qilinishidan so'ng, ularning o'zlashtirishini va tushunarli ma'lumot olishini ta'minlash uchun o'quv jarayonida monitoring olib borilishi kerak. Bu, darsliklarning samaradorligi va o'qituvchilarning o'qitish uslublarini mustahkamlashga yordam beradi.

Bu mexanizmlarni amalga oshirish, yangi avlod darsliklarini sifatli va foydali qilishda yordam beradi va umumiy o'rta ta'lim tizimini yanada rivojlantirishda katta o'rin egallaydi.

Davlat va tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlik: Umumiy o'rta ta'lim tizimida yangi avlod darsliklarini yaratish jarayonlarini takomillashtirishning bir qismi, davlatlar, ta'lim idoralari, va yaratuvchilar o'rtasidagi kuchli hamkorlikni ta'minlashdir. Davlatlar darslik yaratish, tahrir qilish, va tarqatish jarayonlarini o'rganish uchun texnologiyalardan foydalanish va yangi metodologiyalarni qo'llashlari lozim.

Innovatsion loyihalar va yaratuvchilikni qo'llash: Yangi avlod darsliklarini yaratish jarayonlarini takomillashtirishning keyingi qadamida, innovatsion loyihalar va yaratuvchilikni qo'llash zarur. Bu jarayonda ta'lim sohasidagi mutaxassislar, muhandislar, dizaynerlar va boshqa sohada tajribaga ega bo'lgan mutaxassislar ishtirok etishlari lozim. Ular o'quv jarayonlarini o'zgartirish, yangi texnologiyalardan foydalanish, va o'quv jarayonlari uchun qiziqarli va samarali darsliklar yaratishda boshqaruv jarayonlarini rivojlantirishlari kerak.

O'quvchilarning xususiyatlari va talablarini hisobga oluvchi darsliklar: Har bir o'quvchi xususiy talablarga ega bo'lib, ularning o'rganish usullari va qobiliyatlariga e'tibor qaratilishi kerak. Darsliklarni yaratishda o'quvchilarning ko'nikma, qiziqishi,

va maqbuliyati hisobga olingan bo‘lishi muhim. Buning uchun darslik yaratuvchilari o‘quvchilarning talablari va talablariga mos ravishda darsliklarni shakllantirish va individual o‘quvchilarni qo‘llashda foydalaniladigan resurslarni tayyorlashlari kerak.

Evaluatsiya va rivojlanish: Darslik yaratish jarayonlarini boshqarishda muhim boshqa bir qism, o‘quvchilarning natijalarini baholash va darsliklarni yangilashdir. Evaluatsiya tizimi, darsliklarni o‘z ichiga olgan tahlil va tajribani o‘z ichiga olgan holda yangilash uchun muhimdir. O‘quvchilarning rivojlanishi va darsliklar orqali o‘zlashtirilishi yuzasidan evaluatsiya jarayonlarini rivojlantirish, tarqatish va dastlabki maqsadlarni amalga oshirishning natijalarini baholashda samarali bo‘lishi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. Barkamol avlod orzusi (Tuzuvchilar: Qurbonov Sh., Saidov H., Ahliddinov R.) – Toshkent: “Yangi Asr” nashriyoti, 2022.
2. Boshlang‘ich ta‘lim bo‘yicha yangi tahrirdagi Davlat ta‘lim standarti // Boshlang‘ich ta‘lim. – Toshkent, 2022. 2-son, 10-15-betlar.
3. Boshlang‘ich ta‘lim bo‘yicha yangi tahrirdagi o‘quv dasturi // Boshlang‘ich ta‘lim. – Toshkent, 2022. 3-son, 25-40-betlar.
4. Boshlang‘ich ta‘lim konsepsiyasi // Boshlang‘ich ta‘lim, 2022, 1-son.
5. Uzviylashtirilgan Davlat ta‘lim standarti va o‘quv dasturi, - Toshkent, 2023.